

דרך טובה – לב ועין

שלום,

נשוב לפרק ב בנקודה בה הפסקנו, באמצע פרק ב כאשר רבן יוחנן בן זכאי שואל את תלמידיו מהי דרך טוב ומהי רעה.

1. נזכר, התמקדו במשנה ט:

אבות פרק ב משנה ח

... חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי

שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך הוא היה מונה שבחן:

רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה רבי יהושע אשרי יולדתו רבי יוסי חסיד רבי שמעון בן נתנאל ירא

חטא ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר

הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כולם אבא שאול

אומר משמו אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אלעזר בן הורקנוס אף עמהם ורבי אלעזר בכף שניה מכריע

את כולם:

משנה ט

אמר להם צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם רבי אליעזר אומר עין טובה רבי

יהושע אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב רבי שמעון אומר הרואה את הנולד רבי אלעזר

אומר לב טוב אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם

אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה רבי

יהושע אומר חבר רע רבי יוסי אומר שכן רע רבי שמעון אומר הלוה ואינו משלם אחד הלוה

מן האדם כלוה מן המקום ברוך הוא שנאמר (תהלים ל"ז) לוח רשע ולא ישלם וצדיק חונן

ונותן רבי אלעזר אומר לב רע אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו

דבריכם:

- נסו להסביר כל תשובה. האם הם מבקשים לתת דוגמאות או לציין את הדבר המהותי- השורשי הכולל?

- האם שאר התלמידים מסכימים שלב טוב כולל הכל או חולקים?

- מיהו החריג יוצא הדופן? נסו להבין את תשובתו?

- הרואה את הנולד – השוו לגמרא הבאה – מה בין רבי שמעון לזקני הנגב?

2. תלמוד מסכת תמיד דף לא עמוד ב

עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון - את זקני הנגב,

אמר להם: אידין מתקרי חכים? אמרו ליה: איזהו חכם הרואה את הנולד.

- מה פירוש דרך טובה? נסו תת הגדרה ממוקדת יותר?

- עיינו במשלי כב ט, כח כב, ובתהלים לז כא – מה הם תורמים להבנת נושא המשנה?

- שכן וחבר – מיהו הטוב?

בין עין ללב

- עי"פ משנה ח – ניתן לדמיין את גרסת אבא שאול למשנה ט – מהי?

- פסוקים רבים מקבילים מנגידים ומחברים בניהם. ראו למשל:

משלי טו ל, כא א-ד, במדבר טו לט.

- מה תפקידם ביחס לשאר האיברים?

3. ירושלמי ברכות פרק א הלכה ה

לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם א"ר לוי ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה דכתיב [משלי כג כו] תנה בני לבך לי

ועיניך דרכי תצרנה אמר הקב"ה אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי.

- מי מוביל את מי

4. ספרי במדבר קטו

ולא תתורו אחרי לבבכם, זו מינות כענין שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה (קהלת ז כו) ואומר והמלך ישמח באלהים וגו' (תהלים סג יב):
ואחרי עיניכם, זו זנות כענין שנאמר ויאמר שמשון אותה קח לי כי היא ישרה בעיני (שופטים יד ג): אשר אתם זונים אחריהם, זו ע"ז כענין שנאמר ויזנו אחרי הבעלים (שם /שופטים/ ח לג). ר'. נתן אומר שלא יהא שותה בכוסו ומשתמש בכוסו של חברו
ד"א ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם מגיד שהעינים הולכות אחר הלב או הלב אחר העינים. אמרת והלא יש סומא שעושה כל תועבות שבעולם הא מה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם מגיד שהעינים הולכות אחר הלב.
ר' ישמעאל אומר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם למה נאמר לפי שהוא אומר שמח בחור בילדותך והלך בדרכי לבך (קהלת יא ט) בדרך ישרה או בדרך שתרצה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם .

האם יש הבדל בינו לבין תתאוה?

5. בראשית פרק ג ו

וַתֵּאָדָם הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֵאָדָה הוּא לְעֵינַיִם וַנְּחַמְדָּה הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִשְׁתָּה עִמָּה וַיֹּאכַל:
רמב"ן שם
ונחמד העץ להשכיל - כי בו ישכיל לחמוד, ונתנה התאוה לעינים והחמדה בשכל. והכלל, כי בו ירצה ויחפוץ בדבר או בהפכו:

- מה ההבדל העקרוני בין חימוד לתאוה לפי רמב"ן?

6.

אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק כט	. ילקוט שמעוני קהלת רמז תתקעג
ומפני מה לא נתגדל שמו (של ר"א בן ערך) בחכמה אלא כיון שיצאו מירושלים אמר אנה אלך והוא שאמר נלך למאוס לעיר יפה שמימיה [מתוקים] לא נתגדל שמו בחכמה והם שאמרו נלך לנו ליבנה למקום שמאבהים התורה למקום שתלמידי חכמים מרובים הם נתגדל שם בחכמה. משל אם יראה אדם דינר לצבע ואת הצמר לשולחני זה אינו יודע מה טיבו של זה. אבל אם יראה צמר לצבע ואת הדינר לשולחני זה מכיר אומנותו. הוא שאמר נלך לנו למאוס העיר יפה לעיר שמימיה יפים כל מי שהוא מבקש ללמוד תורה ילך לו אחריה [נתמעט] שמו בחכמה. והם שאמרו נלך לנו למקום שמאבהין את התורה למקום שתלמידי חכמים מרובים הם נתגדל [שם] בחכמה:	. ילקוט שמעוני קהלת רמז תתקעג חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, כל זמן שהיה קיים היו יושבים לפניו, וכשנפטר הלכו להם ליבנה, והלך ר"א בן ערך אצל אשתו (לאימעוט) [לדיומסי] מקום שהמים יפים והנוה יפה, המתין להם כסבור שהם באים אצלו, לבסוף בקש ללכת אצלם ולא הניחתו אשתו, אמרה ליה מי צריך למי, א"ל הם צריכין לי, אמרה ליה הפת והעכברים מי דרכן ללכת אצל מי, הוי אומר עכברים אצל הפת, שמע לה וישב עד ששכח תלמודו, אחר ימים באו אצלו ושאלו לו פת חטים ופת שעורים אי זו טובה בליפתן, ולא היה יודע מהו ליפתן, ויש אומרים קם לקרוא בתורה בפרשת החדש ואמר החרש היה לבם צווחו ליה כולי עלמא התחיל לבכות והם בוכים עד שהחזירו לו תלמודו, והיינו דתנן ר"א אומר הוי גולה למקום תורה, וי"א אליהו ז"ל החזיר לו תלמודו, לכך נאמר כי העושק יחולל חכם:

7. בבא מציעא נט עמוד ב

תנא: אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר נשרף. ואף רבן גמליאל היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס.

סיום ליום הזיכרון

8. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יד

כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו נכנס רבי אליעזר וישב לפניו ואמר ליה רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אדם הראשון היה לו בן ומת וקבל עליו תנחומין ומנין שקבל עליו תנחומין שנאמר וידע אדם עוד את אשתו (בראשית ד' כ"ה) אף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא הזכרת לי צערו של אדם הראשון. נכנס רבי יהושע ואמר לו רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו איוב היו לו בנים ובנות ומתו כולם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין אף אתה קבל תנחומין. ומנין שקבל איוב תנחומין שנאמר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א' כ"א). אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרת לי צערו של איוב. נכנס רבי יוסי וישב לפניו אמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו אהרן היו לו שני בנים גדולים ומתו שניהם ביום אחד וקבל עליהם תנחומין שנאמר וידם אהרן (ויקרא י' ג') אין שתיקה אלא תנחומין ואף אתה קבל תנחומין. אמר לו לא די לי שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרתני צערו של אהרן. נכנס רבי שמעון ואמר לו רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך. אמר לו אמור. אמר לו דוד המלך היה לו בן ומת וקבל תנחומין ואף אתה קבל תנחומין ומנין שקבל דוד תנחומין שנאמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה ותלד בן ויקרא את שמו שלמה (שמואל ב' י"ב כ"ד) אף אתה רבי קבל תנחומין. אמר לו לא די שאני מצטער בעצמי אלא שהזכרתני צערו של דוד המלך. נכנס רבי אלעזר בן ערך כיון שראהו אמר לשמשו טול כלי ולך אחרי לבית המרחץ לפי שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו. נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום. אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם. אמר לו רבי אלעזר בני נחמתני כדרך שבני אדם מנחמין.